

Отримано: 15 листопада 2013 р.

Прорецензовано: 2 грудня 2013 р.

Прийнято до друку: 20 грудня 2013 р.

Щурик М. Метафізичні засади оцінювання використання природних ресурсів і земель аграрного сектора / М. Щурик // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: збірник наукових праць / ред. кол.: І. Д. Пасічник, О. І. Дем'янюк. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. – Випуск 24. – С. 92–97.

УДК 631.11.

JEL Classification: Q30

Михайло Васильович Щурик,

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів і кредиту Івано-Франківського університету ім. Короля Данила Галицького

МЕТАФІЗИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ І ЗЕМЕЛЬ АГРАРНОГО СЕКТОРА

Доводиться важливість земельних угідь аграрного сектора як найбільш важливої складової природно-ресурсного потенціалу. Аналізується наявність, стан, використання, збереження та охорона земель аграрного сектора. Зазначено, що відтворення сільськогосподарських земель, інших земельних угідь несільськогосподарського призначення аграрного сектора не забезпечує збереження та покращення екології. Звертається увага, що відтворювальні процеси у сільському господарстві, передусім використання земельного фонду продовжує носити виснажливий, деструктивний характер. Причому така модель землекористування в Україні домінує тривалий час. Мотивацією організації використання сільськогосподарських земель було і залишається перманентне нарощування обсягів вирощування рослинницької та тваринницької продукції. При цьому зростає дисбаланс між економічними й онтологічними законами. Як результат, економічні інтереси, передусім їх матеріальна субстанція, продовжують залишатися домінуючими. Зазначається, що чинні критерії організації відтворення земельних ресурсів аграрного сектора, домінуючі атрофовані цінності негативно впливають на відновлення усього природно-ресурсного потенціалу, послаблюють регенеративні й асимілятивні функції: видимого й невидимого органічного світу, фактично призводять до перманентного, незворотнього його знищення. Складність полягає в тому, що теперішнє ставлення землян до земельних ресурсів сільського господарства, інших складових природи, усього довкілля загрожує життю населення. Зазначається, що взаємовідносини гомосу та природно-ресурсного потенціалу досягнули точки біфуркації. Йдеться про збереження життя на землі. Досліджуються економічні моделі організації відтворення земельних ресурсів, які властиві фізіократам і матеріалістам, вказуються основні суперечності та відмінності між ними. Досліджується потреба запровадження продуктів інноватики для потреб використання та охорони земель сільського господарства, приводяться найважливіші особливості та суперечності, які можуть виникнути в процесі імплементації досягнень науки й техніки в аграрну сферу. Зазначається, що землі сільського господарства є органічною субстанцією Всесвіту, живим організмом, який потребує адекватного ставлення до нього. Пропонується обмежити залучення низькопродуктивних земель для потреб виробництва сільськогосподарської продукції. Обґрунтовується потреба проведення інвентаризації сільськогосподарських земель з метою встановлення об'єктивної оцінки їх кількісного й якісного складу. Переоблік варто провести в розрізі всіх адміністративно-територіальних утворень, угіддях, власниках. Доводиться потреба проведення заходів із консервації земель АПК, забезпечити цільове їх використання керуючись, передусім, властивостями родючості. Зазначається, що орієнтиром організації використання, збереження, покращення земель сільськогосподарського призначення в Україні мають бути засади сталого розвитку. Аналізується вплив земельної та аграрної реформ, передусім приватизації, подрібнення земель АПК на процес виробництва сільськогосподарської продукції. Пропонується зробити природну субстанцію як найбільш значущу, визначальну, мало керовану землянами в процесі використання земель аграрного сектора.

Ключові слова: земля, природа, праця, матеріальне, фізіократи, модель, відтворення.

Михаил Васильевич Щурик,

доктор экономических наук, профессор, заведующий кафедрой финансов и кредита Ивано-Франковского университета им. Короля Данила Галицкого

МЕТАФИЗИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОЦЕНКИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ И ЗЕМЕЛЬ АГРАРНОГО СЕКТОРА

Доводится важность земельных угодий аграрного сектора как наиболее важной составной природно-ресурсного потенциала. Анализируется наличие, состояние, использование, сбережение и охрана земель аграрного сектора. Акцентируется, что воспроизводство сельскохозяйственных земель, иных земельных угодий несельскохозяйственного назначения аграрного сектора не обеспечивает сбережение и улучшение экологии. Обращается внимание, что воспроизводственный процесс у сельском хозяйстве, прежде всего использование земельного фонда продолжает носить тяжелый, изнemoгающий, деструктивный характер. Причем действующая модель землепользования в Украине доминирует продолжительное время. Мотивацией организации использования сельскохозяйственных угодий было и остается перманентное увеличение объемов выращивания растениеводческой и животноводческой продукции. При этом быстро увеличивается дисбаланс между экономическими и онтологическими законами.

Как результат, экономические интересы, прежде всего их материальная субстанция продолжает оставаться доминирующей. Обосновывается, что действующие критерии организации воспроизводства земельных ресурсов аграрного сектора, доминирующие атрофированные ценности неудовлетворительно влияют на воспроизводство природно-ресурсного потенциала, ухудшают регенеративные и ассимилятивные функции: видимого и невидимого органического мира, фактически приводят до перманентного, безвозвратного его уничтожения. Сложность состоит в том, что нынешнее отношение земель к земельным ресурсам сельского хозяйства, других составных природы, всей окружающей сферы угрожает жизни населения. Акцентируется, что взаимоотношения гомоса и природно-ресурсного потенциала достигло точки бифуркации. Речь идет о сбережении жизни на земле. Исследуются экономические модели организации воспроизводства земельных ресурсов, свойственны физиократам и материалистам, вказаны основные противоречия и различия между ними. Исследуется потребность внедрения продуктов инноватики для потребности использования и охраны земель сельского хозяйства, приводятся наиболее важные особенности и противоречия, которые могут возникнуть в процессе имплементации достижений науки и техники в аграрную сферу. Обращается внимание, что земли сельского хозяйства являются органической субстанцией Вселенной, живым организмом, который требует адекватного отношения к нему. Предлагается ограничить привлечение низкопродуктивных земель для потребностей производства сельскохозяйственной продукции. Обосновывается потребность проведения инвентаризации сельскохозяйственных земель с целью установления объективной оценки их количественного и качественного состава. Переучет следует обеспечить в разрезе всех административно-территориальных единиц, угодьях, собственниках. Доводится необходимость проведения работ из консервации земель АПК, обеспечить целевое их использование руководствуясь, прежде всего, свойствами плодородности. Отмечается, что ориентиром организации использования, сбережения, улучшения земель сельскохозяйственного назначения в Украине должны стать засады устойчивого развития. Анализируется влияние земельной и аграрных реформ, прежде всего приватизации, дробления земель АПК на процесс производства сельскохозяйственной продукции. Предлагается сделать природную субстанцию в качестве наиболее значущей, главную, частично контролируемой землянами в процессе использования земель аграрного сектора.

Ключевые слова: земля, природа, труд, материальное, физиократы, модель, воспроизведение.

Mykhajlo Vasyliovych Shchuryk,

Doctor of Economic, Professor, Head of the Department of Finance and Credit
of Ivano-Frankivsk University named after King Danylo Galician

METAPHYSICAL PRINCIPLES OF ASSESSMENT OF NATURAL RESOURCES AND LANDS OF THE AGRICULTURAL SECTOR

Proved the importance of land agricultural sector as the most important component of natural resources. We analyze the availability, condition, use, storage and protection of agricultural lands sector. It is noted that the reproduction of agricultural land and other non-agricultural land agricultural sector does not ensure the preservation and improvement of the environment. The attention that the reproductive processes in agriculture, especially the use of land resources continue to be tedious, destructive. Moreover, this model dominates land use in Ukraine for a long time. The motivation of the use of agricultural land has been and remains a permanent extension of crop cultivation and livestock production. This growing imbalance between economic and ontological laws. As a result of economic interests, especially their material substance remains dominant. It is noted that the current criteria of play land resources of the agricultural sector; the dominant atrophied values affect the restoration of all natural resources, and weaken the regenerative asymilyatyvni functions: visible and invisible organic world, in fact, lead to permanent, irreversible destruction of it. The difficulty is that the current earth attitude to land agriculture, other components of nature, the environment threatens all life. It is noted that the relationship homosu and natural resources reached the point of bifurcation. It is about preserving life on earth. We study the economic model of reproduction of land resources, which are typical of the Physiocrats and materialists are reported contradictions and differences between them. We investigate the need for the introduction of product innovation for the purpose of land use and protection of agriculture, given the major characteristics and contradictions that may arise in the implementation of science and technology in agriculture. It is noted that agricultural land is organic substance of the universe, a living organism that requires an adequate attitude. It is proposed to limit the involvement of low-lands for the purpose of agricultural production. Substantiates the need for an inventory of agricultural land in order to establish an objective assessment of their quantitative and qualitative composition. Stocktaking should be carried out in the context of all political subdivisions, land, owners. We have need of conservation measures on agricultural lands, to ensure targeted use guided primarily properties fertility. It is noted that the benchmark organization, conservation, improvement of agricultural land in Ukraine should be sustainable development. The influence of land and agrarian reforms, especially privatization, agricultural land for grinding process of agricultural production. It is proposed to make a natural substance as the most significant, defining, little earthlings guided in the use of land agriculture.

Keywords: earth, nature, labor, material, Physiocrats, model, play.

Постановка проблеми. Вирішення завдань, які покладаються на аграрний сектор економіки, зокрема на кінцевий результат використання сільськогосподарських земель, значною мірою залежить від природно-кліматичних умов, задіяності в цьому процесі природи. Нині, як засвідчують дослідження, природна субстанція як найголовніший чинник успішного використання земель недооцінюється.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Очікувана результативність використання земельних ресурсів залежить передусім від сприятливих природно-кліматичних умов, родючості земель. Саме вони

часто слугують визначником успішної діяльності аграрного сектора, оскільки людині поки що не вдається регулювати закони природи відповідно до власних уподобань. У сільському господарстві людина може замінити машиною саму себе, але не природу, ще непокорену її волі... в сільському господарстві скільки випадковостей і скільки труднощів, зумовлених природою, що вони не піддаються автоматичному регулюванню машини [1, с. 84]. Складність та особливість використання земель сільського господарства полягає в тому, що без участі інгредієнтів природи продукування сільськогосподарських культур у абсолютній своїй більшості унеможливлено. Щодо цього Ю. Лібах зазначав, що механічний обробіток ґрунту потрібний для того, щоб пройшло з'єднання повітря і часточки землі, але потрібен ще доволі тривалий вплив атмосфери, щоб привести таку кількість поживних речовин, які є в ґрунті в стан розчинності й освоєності. Це проходить завдяки хімічній дії води й атмосфери, а не плугу й борони [1, с. 79]. Таким чином, С. Н. Булгаков, Ю. Лібах, досліджуючи земельні ресурси, задіяні в сільському господарстві, переконували, що використання, збереження, покращення та охорону аграрних угідь варто оцінювати з двох боків: затраченої людської праці та впливу на землю природних чинників, передусім води, повітря, сонячної енергії. Особливо важлива роль при цьому належить сонячній енергії, без якої ґрунт практично позбавлений можливості виконувати властиві йому регенеративні функції. Видатний український мислитель С. Подолинський наголошував, що додаткова вартість – це додаткова енергія Сонця, яку людство використовує для свого прогресу. «Людське суспільство – трансформатор сонячної енергії, що змінює землю» – зазначив також Володимир Вернадський [2, с. 381]. Микола Руденко, підкреслюючи важливість і незамінність сонячного світла, вважав, що воно слугує першоосновою утворення гумусного шару в результаті відмирання рослин, які хоронять сонячну енергію в землю. Вчений зазначає, що родючість земель також генерується природними умовами. Рівень природної родючості визначається кліматичними умовами, складом ґрунту, співвідношенням і властивостями його фізичних, хімічних та біологічних елементів з екологічними умовами формування ґрунтів [3, с. 31]. Важливість землі, зокрема її природних властивостей важко переоцінити навіть не зважаючи на швидке запровадження нових технологій, розвиток генної інженерії, продукування штучних продуктів тощо. Означене не вирішить проблем, пов'язаних із земельними ресурсами, як субстанцією, що призначена Світовим Розумом для забезпечення життя на землі. Стосовно цього Т. Р. Мальтус зауважував, що прирощення земельного фонду стає дедалі дорожчим, а ще був переконаний у тому, що нагромадження капіталу і зміни в технологіях ніколи не зможуть компенсувати обмеженість природних ресурсів [4, с. 18–22]. Таким чином, природні компоненти, без яких унеможлиблюється відтворювальний процес земельних ресурсів, передусім у аграрному секторі, як засвідчують дослідження учених, відіграють ключову роль під час організації процесу використання, збереження, покращення та охорони.

Водночас оцінка рівня впливу води, повітря, сонячної енергії, природно-кліматичних умов на кінцевий результат використання земель аграрного сектора не знайшла достатніх, ґрунтовних досліджень. Крім того, донині залишаються практично відсутніми економічні показники оцінки.

Постановка завдання. Запропонувати метафізичний алгоритм оцінювання впливу найважливіших сегментів природних ресурсів на використання, збереження, покращення та охорону земельних угідь сільськогосподарського призначення.

Результати дослідження. Результати дослідження засвідчують, що теперішнє оцінювання результатів використання сільськогосподарських земель в Україні здійснюється завдяки використанню матеріалістичних засад, в основі яких покладена праця людини. Матеріалісти вважають, що саме праця людини забезпечує успішність використання земель сільськогосподарського призначення. Саме праця забезпечує створення в сільському господарстві додаткову вартість. Щодо участі в цьому процесі природи, природно-кліматичних умов, то вони розцінюються як додаткові, другорядні чинники, які суттєво не впливають на кінцевий результат використання земель аграрного призначення. Зазначимо, що такі теоретичні й методологічні засади оцінки участі природної субстанції в процесах, пов'язаних із відтворенням земельних ресурсів були започатковані марксистсько-ленінським вченням, матеріалістами. Найбільшого розвитку вони набули в колишньому Радянському Союзі. Прикладом може слугувати популістський, на той час мічурінський лозунг: «Нам не можна чекати милостей від природи, – взяти їх у неї – наше завдання». Саме такі засади матеріалістичного підходу до використання природно-ресурсного потенціалу спричинили тотальне вирубування лісодеревини, виснажливий видобуток корисних копалин, надмірне забруднення та засмічення води, земель сільськогосподарського призначення, погіршення екології в Україні. Зокрема, в західних областях України одержала розвиток політика тотальної індустріалізації після приєднання їх до складу колишньої Радянської України. Аграрна й лісова сфери, інші непромислові галузі, розвиток яких традиційно будовався на місцевій природно-ресурсній сировині, штучно були задекларовані відсталими, тобто такими, що не відповідають стратегії економічного поступу вперед. Практичне

втілення теоретичних і практичних засад проголошеного економічного розвитку імплементувалося в будівництві на цій території надпотужних підприємств і виробництв хімічної, целюлозно-паперової, металургійної, нафтовидобувної і нафтопереробної промисловості. За результатами такої політики, нині практично вичерпано запаси природних копалин, надмірно знищено лісогосподарські землі, затоплено родючі сільськогосподарські угіддя, швидкого розвитку набули депопуляційні процеси фауністики та флориністики, зменшилися запаси риби, забруднено й засмічено сільськогосподарські землі, навколишнє середовище тощо. Дуже негативно вплинуло на природно-ресурсний потенціал Карпатського макрорегіону розміщення і будівництво, насамперед у лісах, горах, військових ракетних, хімічних, ядерних баз, негативні наслідки відчуває місцеве населення донині.

Зазначимо, що політика індустріалізації найбільшої шкоди завдала формуванню основ світосприйняття дітьми, молоддю, а також розвитку економічної науки. Одним із проявів кризи в економічній думці є її відрив від природних законів, тобто нехтування необхідністю враховувати природні закономірності економічного буття [5, с. 60]. У дошкільних установах, школах, вишах усіх рівнів акредитації, засобах масової інформації, культурно-просвітницьких і виховних закладах, інших адекватних інституціях перманентно нав'язували й прищеплювали матеріалістичні цінності життя, що різко каталізувало фізичне знищення, забруднення, засміченість природних ресурсів, включаючи землі сільськогосподарського призначення.

Деструктивна політика використання, передусім земельних угідь аграрного сектора, включаючи заходи з її збереження, покращення та охорони продовжує домінувати в Україні донині. Відмінність її від попередньої полягає лише в тому, що ставлення, попирання законів онтології щодо земель аграрного сектора набули більш жорстокого, витонченого характеру, про що переконливо свідчать проміжні підсумки реалізації земельної й аграрної реформ. Потрібно зазначити, що в цьому процесі задіяна значна частина державних чиновників, які всіма доступними й недоступними способами намагаються придбати в особисту власність землю.

Особливо широкого поширення набула приватизація земель лісогосподарського та сільськогосподарського призначення в передгірській і гірській місцевостях Карпатського макрорегіону. Власниками земель, які розташовані в мальовничих Карпатах, стають часто державні високопоставлені чиновники, бізнесмени – мільйонери, банкіри, а також ті категорії громадян, які володіють значними обсягами грошових коштів. Ними приватизовано найбільш цінні землі, включаючи заповідники, ділянки, багаті на флориністику й фауністику, унікальні водні ресурси тощо. На цих землях продовжується будівництво відпочинкових комплексів, готелів, ресторанів, спортивних баз, які перебувають нині в приватній власності. Принагідно зазначимо, що абсолютна більшість власників приватизованих земель проживає далеко за межами Карпатського макрорегіону.

Дослідження процесу приватизації земель аграрного та позааграрного секторів свідчать, що запровадження приватного землеволодіння певною мірою позитивно вплинуло на їх використання та охорону. Разом з тим, на наше переконання, не варто надмірно захоплюватись приватизацією природних ресурсів і вважати її панацеєю подолання економічної, соціальної, екологічної та інших видів криз, які нині найбільш гостро проявляють себе в сільськогосподарському секторі. Крім цього, що особливо важливо, приватизація природних ресурсів, включаючи землі сільськогосподарського призначення, кардинально порушує права інших громадян держави, Конституцію України, відповідно до якої всі вони володіють рівними правами на природні ресурси. Зокрема, в Карпатському макрорегіоні власники приватизованих земель нині забороняють місцевим жителям користуватися приватизованими ними земельними площами, шляхом обмеження доступу до них. З цією метою створено власні охоронні служби, які унеможливають доступ місцевих жителів на приватизовані землі. Більш ніж очевидно, що чинний механізм приватизації земельних угідь, передусім сільськогосподарських, не є досконалим і тому потребує внесення суттєвих коректив або заборони його. Земельна власність, як зазначив К. Маркс, відрізняється від інших видів власності тим, що на певному рівні розвитку вона стає зайвою і шкідливою, навіть з погляду капіталістичного виробництва [6, с. 171–172]. Очевидно використання, збереження та охорона природної субстанції, включаючи землі сільськогосподарського призначення в Україні потребує запровадження якісно нових теоретичних і методологічних засад. Приватизація землі сама по собі не забезпечує ні ефективного бізнесу на землі, ні збереження її родючості [7, с. 80].

Аналіз трансформаційних процесів в аграрному секторі, зокрема проведення аграрної та земельної реформ крізь призму роздержавлення, паювання та приватизації земель і майна свідчить про явні прорахи провідників реформування, хибність економічної моделі, яку було використано при цьому. Насамперед це стосується оцінки сільськогосподарських земель, які підлягали паюванню й приватизації. В її основу була покладена трудова теорія вартості, затрати людської праці, урожайність. Натомість при-

родна субстанція не знайшла адекватної ніші в процесі формування ціни. Парадокс полягає в тому, що прихильники трудової теорії вартості не заперечують, що природна субстанція відіграє ключову роль у процесі використання, збереження, покращення та охорони земельних ресурсів. Разом з тим при розрахунку ціни землі задіяність природно-кліматичних умов до уваги не береться. Не включається у вартість земель сільськогосподарського призначення в активи як капітал суб'єктів володіння і користування землею, що свідчить про явну недосконалість чинного механізму капіталізації земель аграрного сектора. Це при тому, що 79% своїх прибутків у сільському господарстві одержують в Україні за рахунок родючості землі та лише 21% – як результат впровадження технології [8, с. 32]. Недосконала оцінка земель аграрного сектора штучно призвела до заниження їх вартості, недооцінки найважливішої субстанції природних ресурсів.

Не сприяло запровадженню об'єктивної оцінки сільськогосподарських угідь, а також земель несільськогосподарського призначення роздержавлення, паювання та приватизація землі і майна, оскільки лейтмотивом цих заходів слугувало досягнення соціальної справедливості серед селян. Йдеться не про підвищення ефективності використання земель аграрного фонду, забезпечення заходів збереження, поліпшення та охорони, а про безкоштовну, деструктивну роздачу земельних ділянок селянам. Такі трансформаційні засади, на наше глибоке переконання, призвели до парцеляції земельних ресурсів аграрного сектора, організаційного ускладнення заходів оцінювання землі як компоненти, завдяки властивостей якої генерується сільськогосподарська продукція. Цілком зрозуміло, що значно простіше організувати оцінювання земельних угідь, які знаходяться у власності (підпорядкуванні) декількох сотень сільськогосподарських підприємств, ніж це зробити в сотнях тисяч господарств населення. Нині в селах ніхто не знає реальної вартості свого паю. Ціну земель сільськогосподарського призначення на сучасному нелегальному ринку визначає покупець, що суперечить самій суті ринкової економіки [9, с. 90].

Недосконалість оцінки земель АПК в Україні негативно впливає на формування вартості оренди. Нині механізм земельної орендної плати не відображає реальної ціни земельної ділянки. В Україні вартість оренди в 4–5 разів менша за рівень ЄС (в ЄС обробляють на умовах оренди 40% сільгоспугідь, орендна плата становить 8 ц/га пшениці, переважає довгострокова оренда (9 і більше років) [10, с. 61].

Дослідження доводять, що нині в аграрному секторі України нагальною стала потреба переосмислення ролі та значущості природних ресурсів, передусім земельних угідь аграрного сектора, в житті суспільства. Ціннісні критерії не повинні ґрунтуватись виключно на затратах людської праці та урожайності, оскільки такі засади оцінювання земель АПК призводять до посилення її виснаження, забруднення, непридатності до подальшого використання. Очевидно варто призупинити діючу нині в Україні хибну економічну модель використання земель сільськогосподарського призначення, що спрямовується насамперед на перманентне нарощування обсягів валового виробництва сільськогосподарської продукції. Йдеться про те, що формування спектру реформаційних інструментів у сфері природокористування має ґрунтуватись на оцінці глобальних детермінант, що визначають масштаби та темпи господарського освоєння природно-ресурсних благ [11, с. 41]. Йдеться про потребу запровадження в Україні сучасної моделі сталого розвитку, наріжним каменем якої слугує збереження земельного фонду, обмеження та удосконалення структури споживання, покращення екології, відмова від екстенсивної моделі господарювання в сільському господарстві. Практично йдеться про зміну парадигми оцінювання земель АПК, стратегії розвитку завдяки органічному поєднанню вимог економічних і онтологічних законів.

Висновки. Успішне вирішення завдань, які все гостріше постають перед вітчизняним аграрним сектором, значною мірою залежить від процесів організації використання, збереження, покращення та охорони земельних ресурсів. Із досліджень випливає, що нині в сільському господарстві України продовжують мати місце деструктиви, які унеможливають використання та охорону земель відповідно до вимог сьогодення та на перспективу. Передусім це стосується того, що мотиваційні засади відтворення земельних ресурсів АПК продовжують ґрунтуватись на постійному нарощуванні обсягів виробництва валової продукції, що надмірно виснажує їх, погіршує екологію, загострює вирішення соціальних завдань на селі. Аналогічне використання й охорона стосується всього природно-ресурсного потенціалу. Крім того, донині відсутнім залишається механізм об'єктивної оцінки земель АПК. Не забезпечила очікуваних позитивних результатів земельна та аграрна реформи, включаючи роздержавлення, паювання та приватизацію сільськогосподарських угідь колишніх аграрних підприємств. Зрозуміло, що на таких теоретичних, методологічних, мотиваційних засадах подолати проблему депресивності відтворення земельних ресурсів АПК неможливо. Потрібно запровадити якісно нову модель використання земель сільського господарства. Її реалізація стане можливою завдяки застосуванню якісно нових засад до оцінювання земельних угідь. Йдеться про обов'язкову потребу при оцінюванні земельних ділянок враховувати участь у її формуванні не лише рівня продуктивності, а й інших природних ціноутворюючих чинників

(природно-кліматичних умов, води, повітря, сонця, стану екології тощо). Крім того, земельні угіддя потрібно включити у вартість капіталу суб'єкта господарювання. Наступним кроком на шляху подолання депресивності є встановлення науково обґрунтованої межі продуктивності земельних ділянок, використовуючи засади, критерії, які рекомендуються Концепцією сталого розвитку. Завершальним етапом подолання депресивності, на наш погляд, є забезпечення збалансованості розвитку завдяки поєднанню вимог економічних, онтологічних і соціальних законів.

Література:

1. Элоян М. Р. Православие и капитализм (философия хозяйства) / М. Р. Элоян, С. Н. Булгаков. – Ростов н/Д : Изд-во Рост. ун-та, 2004. – 328 с. (Серия «Монографии», вып. 2).
2. Саєнко М. Г. Фізична економія як важлива складова потенціалу розв'язання назрілих глобальних проблем на Україні / М. Саєнко // Фізична економія: методологія дослідження та глобальна місія України : зб. матеріалів Міжнар. наук. конф., 8-10 квітня 2009. – К. : КНЕУ, 2009. – 531 с.
3. Россоха В. В. Методичні підходи до оцінки потенціалу земельних ресурсів / В. В. Россоха // Економіка АПК. – 2009. – № 10. – С. 29–35.
4. Мальтус Т. Р. Опыт о законе народонаселения. Антология экономической классики / Т. Р. Мальтус. – Т. 2. – М., 1993. – С. 18–22.
5. Корнійчук Л. Фізична економія. Українська школа / Л. Корнійчук, В. Шевчук, Л. Воробйова // Економіка України. – 2006. – № 9. – С. 55–63.
6. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии. Т. 3 / К. Маркс, Ф.Энгельс. Соч. 2-е изд. – Т. 25. – 2.2. – 551 с.
7. Макаренко М. П. Різновиди використання приватної власності на землю в ринковій економіці / М. П. Макаренко // Земельная реформа и формирование рынка земли в Украине : матер. Межрегионального собрания участников Всеукр. конгресса ученых экономистов-аграрников в г. Луганске 22 дек. 2008 г. / под общей ред. д. э. н., проф. П. Т. Соблука и д. э. н., проф. В. Г. Ткаченко. – Луганск : «Элтон-2», 2009. – С. 75–84.
8. Паленичак О. В. Раціональне землекористування в умовах збалансованого розвитку агропромислового виробництва / О. В. Паленичак // Економіка АПК. – 2012. – № 2. – С. 27–32.
9. Зось-Кіур М. В. Теоретичні аспекти удосконалення земельних відносин у сучасних умовах господарювання / М. В. Зось-Кіур // Економіка АПК. – 2013. – С. 88–93.
10. Данкевич А. Є. Розвиток інтегрованих структур у сільському господарстві : монографія / А. Є. Данкевич. – К. : ННУ ІАЕ, 2011. – 350 с.
11. Голян В. А. Інституціональне середовище водокористування: сучасний стан та механізми вдосконалення : монографія / В. А. Голян. – Луцьк : Твердиня, 2009. – 592 с.